

Ödeshög nya kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

2019

**Ödeshög nya kyrkogård
Folkungabygdens pastorat**

Vård- och underhållsplan

Omslagsbild: Vy över kv. C och gravkapellet.

Fotografier i rapporten: © Landskapsgruppen Öresund AB där inget annat anges.

Datum: 2019-06-28

Beställare: Folkungabygdens pastorat, Axel Träffs gata 4, 595 41 Mjölby

Kontaktperson hos beställare: Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare

Uppdragsansvarig: Andrea Jackelén, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Medverkande: Monica Sandberg, landskapsarkitekt, Landskapsgruppen Öresund AB

Landskapsgruppen Öresund AB
Kyrkogatan 19, 222 22 Lund
046-19 05 60
www.landskapsgruppen.se

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och målsättning.....	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Planens upprättande och förnyelse	4
2 Administrativa uppgifter	5
2.1 Ägoförhållanden m.m.	5
2.2 Gravskick och pågående gravrätter	5
2.3 Skyddsstatus	5
3 Historisk bakgrund och utveckling	7
3.1 1900-talet och framåt	7
3.2 Gravkapellet	8
3.1 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia.....	11
4 Beskrivning av kyrkogården	13
4.1 Karta över kyrkogården.....	13
4.2 Omgivning och sammanhang.....	13
4.3 Omgärdning och ingångar	14
4.4 Gångsystem	15
4.5 Vegetation	15
4.6 Gravanordningar	16
4.7 Minneslund och askgravplats	16
4.8 Spegeldamm och konstnärlig utsmyckning.....	17
4.9 Klockstapel.....	18
4.10 Gravkapellet.....	18
5 Kulturhistorisk värdeanalys	20
5.1 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden	20
5.2 Värdebärande delar att beakta	20
5.3 Kulturhistoriska värden – Gravkapellet	21
5.4 Värdebärande delar att beakta – Gravkapellet.....	21
6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll.....	22
6.1 Omgärdning	22
6.2 Ingångar	23
6.3 Byggda delar	23
6.4 Markbeläggningar	24
6.5 Vegetation	25
6.6 Gravanordningar	27
6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning	28
6.8 VA- och EL-system.....	30
6.9 Tillgänglighet	30
6.10 Gravkapellet.....	30
7 Referenser	33

Bilaga

Historiska kartor och bilder, Landskapsgruppen Öresund AB, 2019

1 Inledning

Denna vård- och underhållsplan är gjord på uppdrag av Folkungabygdens pastorat. Arbetet har utförts i dialog med representanter från pastoratet. Kontaktperson har varit Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare. Arbetet med planen har utförts under mars till juni, 2019.

Dokumentationen grundar sig på platsbesök, arkiv- och litteraturstudier, intervjuer samt tidigare utförd dokumentation (Vård- och Underhållsplan, 2009 och Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering, 2006).

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med planen är:

- Att tydliggöra kyrkogårdens kulturhistoriska värden.
- Att ge långsiktighet och helhetssyn i förvaltningens skötsel och vård av kyrkogården.
- Att vara ett verktyg i förvaltningsarbetet med riktlinjer och prioriteringar för vården och underhållet av kyrkogården och dess betydelse som bärare av ett kulturarv.

1.2 Avgränsning

Vård- och underhållsplanen omfattar Ödeshögs nya kyrkogård, Folkungabygdens pastorat, Ödeshögs kommun. Arbetet begränsas till området innanför kyrkogårdens omgärdning.

I denna vård- och underhållsplan har delarna Förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar, Trädvårdsplan och Kyrkogårdens naturvärden inte ingått. Dessa delar utför pastoratet separat.

1.3 Planens upprättande och förnyelse

Begravningsplatser som är skyddade enligt Kulturmiljölagens kapitel 4, ska ha en vård- och underhållsplan. Det är ägaren till begravningsplatsen som ska se till att planen upprättas. Vård- och underhållsplanen ska antas av församlingens beslutande organ. Länsstyrelsen ska innan dess ges möjlighet att yttra sig över planen. Det förutsätts att församlingen fortlöpande håller vård- och underhållsplanen aktuell. Nya uppgifter av betydelse, ändringar och tillägg ska fogas till planen. Planen ska uppdateras regelbundet, minst vart 10:e år. Se vidare i Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2).

I arbetet med uppdateringen av vård- och underhållsplanen bör följande moment ingå:

- Uppdatering av nulägesbeskrivningen.
- Kyrkogårdens historik uppdateras med förändringar som skett de senaste tio åren samt eventuella nytillkomna uppgifter.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens olika objekt samt uppdatering av förteckningen över underhåll och åtgärder.
- Inarbete en plan för bevarande och utveckling av kyrkogården.
- Uppföljande genomgång av kyrkogårdens gravplatser och uppdatering av den kulturhistoriska gravvårdsinventeringen.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens naturvärden med tillhörande rekommendationer för vård och skötsel.

Uppföljande konditionsbedömningar av kyrkogårdens alla delar måste ske betydligt tätare än vart tionde år.

2 Administrativa uppgifter

2.1 Ägoförhållanden m.m.

Kyrkogårdens namn: Ödeshögs nya kyrkogård

Fastighetsbeteckning: Ödeshög 5:14

Besöksadress: Mjölbyvägen 23-25, 599 31 Ödeshög

Kommun: Ödeshögs kommun

Län: Östergötlands län

Landskap: Östergötland

Huvudman för begravningsverksamheten: Folkungabygdens pastorat

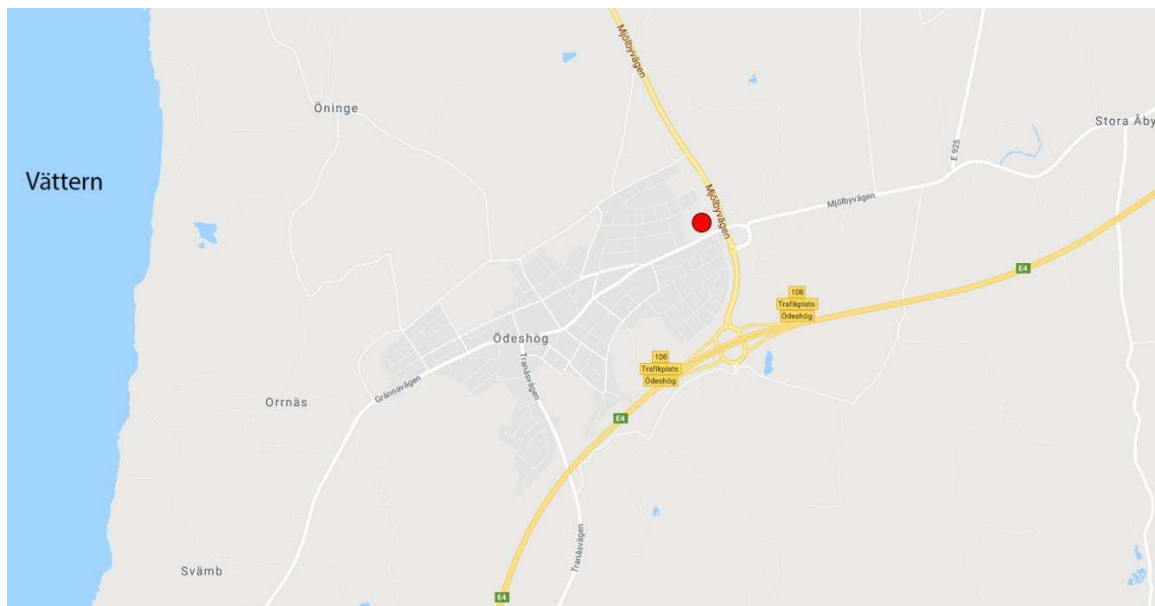
Markägare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltares adress: Axel Träffs gata 4, Mjölby

Kyrkogårdens totala storlek: 1,3 ha (13 500 m²)

Växtzon: II-III

Kartvy, läget för Ödeshögs nya kyrkogård framgår av orange cirkel. Karta: www.openstreetmap.org.

2.2 Gravskick och pågående gravrätter

På kyrkogården finns kist- och urngravplatser, askgravplats och minneslund. Sammanlagt finns 473 st pågående gravrätter (april, 2019).

Beläggningen på kyrkogården är medelhög med gott om plats under kommande tioårsperiod. Ytterligare utbyggnad av askgravplatser kommer att behövas.

2.3 Skyddsstatus

Kulturmiljölagen

Kyrkogården är skyddad enligt 4 kap Kulturmiljölagen. Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar, medvetet gestaltad vegetation och gravanordningar som tillfallit upplåtaren.

Väsentliga ändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Vid osäkerhet beträffande tillståndskrav kontaktas länsstyrelsen.

Miljöbalken

Kyrkogårdens trädkrans skyddas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap. 11 § Miljöbalken. Vid nedtagning av träd i trädkransen kan det behövas dispens från det generella biotopskyddet, vilket söks hos länsstyrelsen.

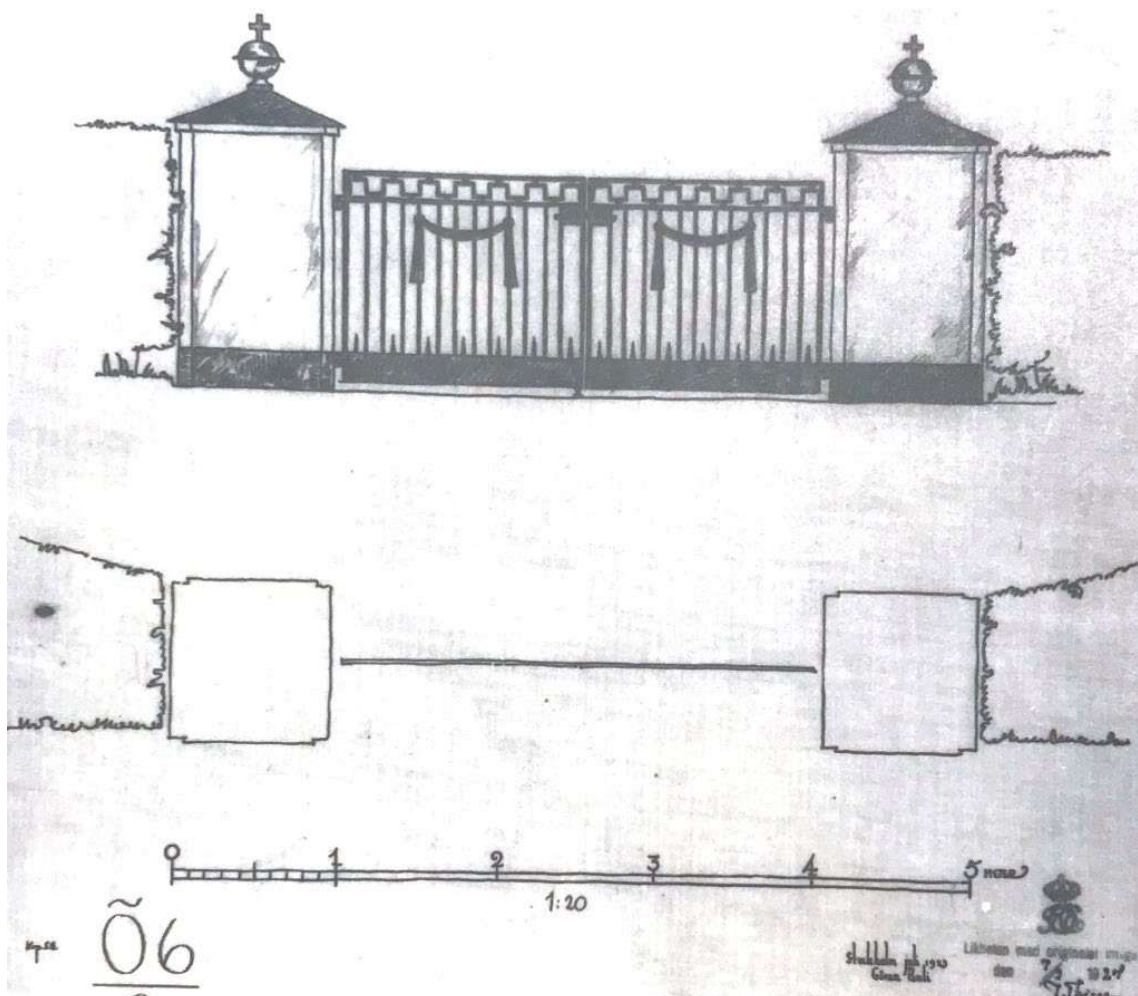
Träden i trädkransen skyddas av det generella biotopskyddet.

Begravningslagen

Begravningslagen reglerar bestämmelser som har betydelse för gravplatsernas utformning. Enligt begravningslagen (kap. 7 § 26) har gravrättsinnehavaren rätt att bestämma gravordningens utseende och beskaffenhet. Begravningslagen berör även kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar.

Plan- och bygglagen

Ärenden som faller utanför den statliga tillsynen genom KML regleras via Plan- och bygglagen. Enligt kapitel 6 i Plan- och byggförordning (2011:338) krävs bygglov för att uppföra byggnader inom begravningsplatsen eller göra tillbyggnader. Det krävs också bygglov för att anordna en ny begravningsplats eller i väsentlig grad ändra den befintliga.

1923. Ritning - Förslag till ny grind. Kyrkogårdens södra gindparti (ATA).

Inledningsvis gjordes inte mer än de nödvändigaste planteringarna av kyrkogården och efter en omdaning på den gamla kyrkogården började den nya kyrkogården successivt förfalla. Det var först under 1950-talet, när den gamla kyrkogården återigen började bli fullbelagd, som en nyplanering av kyrkogården blev aktuell. 1953 genomfördes en omgestaltning av kyrkogården av kyrkogårdsanläggare C. O Lindblad, Mjölby efter ritningar av trädgårdskonsulent Erik Lind, Linköping. Kyrkogården delades in i fyra kvarter, vilka avgränsades med häckar och plattsatta gångar. Kvarteren såddes med gräs. Befintliga gravvårdar flyttades för att ingå i det nya systemet. Framför gravkapellet byggdes spegeldammen och kalkstensplattor lades ut vid entrén.

1984 utvidgades kyrkogården åt väster med kv. G och söder om kvarteret anlades minneslunden. Några år senare kompletterades minneslunden med en klockstapel.

3.2 Gravkapellet

Precis som kyrkogården, ritades gravkapellet 1923 av arkitekt Göran Pauli. Förslaget godkändes av Kungl. byggnadsstyrelsen i januari 1924, byggnaden uppfördes under de kommande åren och synades av arkitekten själv när det var färdigställt 1927. Gravkapellet blev en central punkt i kyrkogårdens symmetriska plan, i vilken huvudingången i söder försågs med en klassicistiskt utformad grind. Gravkapellet byggdes av byggmästare K. A. Johansson till en kostnad av 12 230 kr. Vid avsyningen hade arkitekten några anmärkningar; bland annat hade byggmästaren istället för de svagt färgade antikglasen i fönstren satt in stark kolorerade rutor i blågrönt och gult, dessutom i ett schackmönster, vilket var av ”synnerligen olycklig inverkan på interiören”. Denna och några andra mindre brister verkar ha åtgärdats då pastor Wernerborg vid invigningen i

december 1927 framförde ett varmt tack till byggmästare Johansson, som ”ställt sig tillmötesgående gentemot våra önsknings samt till kontrollanterna för deras råd och anvisningar”. Invigningspredikan avslutades med orden:

*”Omhägna med nattliga friden,
Den trötte, o grav, i din gömma,
När natten en gång är förliden
Skall Herren sin avbild ej glömma”*

Ursprungligen bestod byggnaden av själva ceremonirummet samt en mindre källare för kistförvaring i byggnadens bakre del vilken nåddes via en ramp på baksidan.

1927. Fotografier på gravkapellet och delar av den nyanlagda kyrkogården. En grusgång kringgärdar gravkapellet och i de omgivande gräsytorerna står de nyplanterade hästkastanjerna (ATA).

1973 byggdes gravkapellet om. Den största förändringen var att källaren grävdes ut för att rymma ett större bisättningsrum, förråd, omklädningsrum och toalett/dusch. En kisthiss installerades från källaren upp till ceremonirummet. Själva ceremonirummet genomgick en omfattande ombyggnad; vid entrén byggdes nya mellanväggar med vindfång och utrymmen för organist och officiant. Rummet fick nytt kalkstensgolv istället för det tidigare tegelgolvet samt nytt murat altare med kalkstensöverliggare och nytt mosaikglasfönster mot norr. Även belysningen och elvärmen uppdaterades. Exteriört kläddes plåtkulan och smideskorset på lanterninen med bladguld, byggnaden putsades om och målades med Keim mineralfärg. Taklanterninens järnplåtsklädnad ersattes med koppar.

Byggnaden förlängdes 2012 mot norr med en modern tillbyggnad i anpassad stil.

1973. Gravkapellet
fotograferat från norr,
omgivet av de nu uppvuxna
hästkastanjerna. I
bakgrunden skymtar
gravområden som ramas in
av låga klippta häckar
(ATA).

Till vänster och nedan:
1973. Gravkapellet
fotograferat från söder.
Fyra medelstora cypresser
omger spegeldammen. De
två främre individerna
äretstår idag (ATA).

3.1 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när vård- och underhållsplanen uppdateras.

Årtal	Händelse	Källa
1923	Beslut fattas om att Ödeshögs nya kyrkogård ska anläggas. Gravkapellet ritas av arkitekt Göran Pauli.	Back, J. (2006) ATA (2019)
1927	Gravkapellet färdigställs.	ATA (2019)
1928	Första gravsättningen äger rum.	Back, J. (2006)
1953	Kyrkogården genomgår en omgestaltning efter ritningar av trädgårdskonsulent Erik Lind, Linköping. Kyrkogårdsanläggare C. O Lindblad, Mjölby, utför arbetet. Arbetena omfattar: - kyrkogården delas in i fyra kvarter som avgränsas med häckar och plattsatta gångar. - kvarteren sås med gräs. - befintliga gravvårdar flyttas för att ingå i det nya systemet. - i kvarteren och i kvarterens utkanter planterades träd. - framför Gravkapellet byggs en spegeldamm och kalkstensplattor läggs framför entrén.	Back, J. (2006)
1973	Gravkapellet byggs om efter ritningar av Johannes Dahl arkitektfirma, Tranås.	ATA (2019)
1976	En renovering av gravkapellet genomförs, då det bland annat målas interiört enligt arkitektens G Paulis tidigare färgsättningsförslag. På grund av ekonomiska skäl genomfördes inte hans gestaltning vid byggtiden. Även det konstnärligt utformade fönstret över altaret tillverkades av glaskonstnären Winfried Baier, Tranås	Folkungabygdens pastorat
1984	Kyrkogården utvidgas åt väster med kv. G och minneslunden anläggs.	Back, J. (2006)
1987	Klockstapeln vid minneslunden invigs.	Back, J. (2006)
2005	Grindstolparna längs södra sidan flyttas ca tre meter in på kyrkogården. Anledningen är ändrade ägarförhållanden av den angränsande marken och vägverkets framtida planering av den gamla riksvägen.	Back, J. (2006)
2012	Gravkapellet byggs till mot norr efter ritningar av arkitekt Lennart Arfwidsson, Atrio arkitekter, Västervik.	Folkungabygdens pastorat
2014	Vid entrén i väster tas gammalt växtmaterial bort och resätts med nya träd, buskar och perenner. Steninstallationen innanför den sydvästra ingången uppförs.	Folkungabygdens pastorat
2015	Diverse arbeten utförs på kyrkogården: - Tre nya serviceplatser byggs. - Kyrkogården får nya kvartersskyltar. - Minneslunden förbättras och görs mer funktionell. - Fler askgravplatser iordningställs. En ny rabatt planteras vid dem. - På gräsmattan vid ingången i sydväst sätts tre bågformade stålställningar med belysning upp. Stålställningarna kommer från ett företag i närheten,	Folkungabygdens pastorat

	och har inte haft någon fortsatt funktion utan är överblivet material från annat arbete.	
2016	Diverse arbeten utförs på kyrkogården: - Bergknallen vid klockstapeln rensas och i skrevor planteras perenner. - Vid parkeringen anläggs en ny rabatt med barrväxter. Till kanterna används återlämnade gravsocklar. - En grusgång renoveras.	Folkungabygdens pastorat
2017	Diverse arbeten utförs på kyrkogården: - Den offentliga toaletten i anslutning till kyrkogården målas. - En ny maskinhall byggs. - Ett nytt larmsystem installeras från ekonomibygnaden till maskinhallen och gravkapellet. - Två nya soffor för besökare placeras vid gravkapellet. - Grusgångar renoveras. - Två nya serviceplatser byggs. - En ny entrésten sätts upp med texten ”Nya kyrkogården”.	Folkungabygdens pastorat
2018	Diverse arbeten utförs på kyrkogården: - Rygghäckarna med tuja och en samt lärk och tuja planteras i kv. E respektive kv. F. - Tankbeläggning anläggs från sydvästra ingången och runt gravkapellet. - Diverse utsmyckningar görs i minneslunden.	Folkungabygdens pastorat
2018	Tavlan ”En stund på jorden” av konstnären Gebbe Björnman sätts upp i gravkapellet. Invigningen äger rum den 3 november.	Folkungabygdens pastorat

4 Beskrivning av kyrkogården

4.1 Karta över kyrkogården

Ödeshög nya kyrkogård, 2019.

4.2 Omgivning och sammanhang

Kyrkogården ligger i den östra utkanten av Ödeshög, ca 1 km nordöst om Ödeshög gamla kyrkogård med Ödeshögs kyrka. Kyrkogården har en rektangulär planform, orienterad i nordväst-sydöstlig riktning.

Direkt söder om kyrkogården ligger den gamla riksvägen, som längre västerut även leder förbi Ödeshögs kyrka. Söder om kyrkogården ligger villabebyggelse och i norr angränsar ett stycke odlingsmark med villabebyggelse bortanför. Nordöst om kyrkogården ligger prästgården. Väster om kyrkogården finns tennisbanor och bortanför dem löper den större bilvägen, Mjölbyvägen.

Ödeshög nya kyrkogård har en rektangulär, klassicistisk planform med gravkapellet centralt placerat mitt på kyrkogården. En trädkrans omgärdar kyrkogården och de symmetriska gångarna delar in kyrkogården i dess kvarter. De nordliga kvarteren har en mer ordnad karaktär som en öppen häckkyrkogård med gravarna orienterade utefter klippta rygghäckar. De två sydliga kvarteren har en friare karaktär med vegetationen som skapar lummiga lundar.

Sedan 1980-talet har kyrkogården utvidgats västerut med ytterligare ett gravkvarter och en minneslund. Dessa delar präglas av den moderna, sentida utformningen.

Kyrkogården från sydöst. Bortanför kyrkogården ligger villabebyggelse och odlingsmarker. Vid horisonten sträcker Vättern ut sig som ett blått band.

4.3 Omgärdning och ingångar

Kyrkogården omgärdas av klippta häckar av tuja (längs södra och östra sidan), hagtorn (längs norra och sydvästra sidan) och oxel (längs nordvästra sidan).

Kyrkogården har flera ingångar förlagda i öster, söder och väster. Kyrkogårdens huvudentré ligger i söder, mitt för gravkapellet. Den utgörs av en dubbelgrind av smide med bastanta vita grindstolpar. I nordöst leder en oxelkantad mindre grusväg fram till en ingång, markerad av två smäckra grindstolpar. I kyrkogårdens sydvästra hörn finns en enkelgrind av smide.

Från parkeringsplatsen i sydväst kan man komma till kyrkogården via två gångar som båda möts vid kyrkogårdens västra mitt. Den västra av de båda gångarna startar vid en dubbelgrind av smide.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Den omgärdande tujahäcken längs södra sidan.

Den västra ingången från parkeringen.

4.4 Gångsystem

Kyrkogården har ett rätlinjigt gångsystem. Innanför den yttre gravraden löper en kringgående gång, från ingången i söder leder en gång mot gravkapellet, och ansluter till den kringgående gången norr om gravkapellet. Två gångar löper i öst-västlig riktning norr respektive söder om gravkapellet.

Samtliga gångar är belagda med krossgrus. Gången från parkeringens västra ingång, mot- och runt gravkapellet har hårdgjorts med tankbeläggning med en tunn topp med krossgrus i samma utförande som kyrkogårdens övriga gångar.

På kyrkogården finns även soff- och kransplatser belagda med betongplattor respektive hällar av kalksten.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Den kringgående gången, längs kyrkogårdens norra sida.

Gång mot gravkapellet, lagd med tankbeläggning.

4.5 Vegetation

I norr, öster och väster omgärdas kyrkogården av en trädkrans av lind. I söder finns ingen trädkrans, men utanför kyrkogården mot Mjölbyvägen står en rad med lindar, som ger känslan av en trädkrans även här. Åt väster avgränsas kyrkogården av en skogsdunge med tall, skogslönn och fågelbär.

Innanför kyrkogårdens kringgående gång finns en uppbruten inre trädkrans av björk. På ömse sidor om gravkapellet finns enkla trädrader med glest placerade hästkastanjer och innanför den, i den sydliga gången, en tätare placerad allé av jättetujor.

Längs gravraderna inom kyrkogårdens norra kvarter löper rygghäckar, de flesta av klippta lövhäckar (måbär, oxbär och avenbok), men även friväxande häckar (rosor och spirea) samt städsegröna och barrhäckar (tuja, idegran och lärk) förekommer.

Vegetationen inom de båda kvarteren söder om gravkapellet, kv. H och I, särskiljer sig mot den övriga kyrkogården genom det rika inslaget av barrväxter så som lärk, tujor och olika sorters granar. De båda kvarteren ramas in av vinkelställda klippta tujahäckar.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Kyrkogårdens yttre trädkrans med lind och den inre trädkransen med björk

Ryghäckar i kv. F.

Lummig vegetation i kv. H.

4.6 Gravanordningar

På kyrkogården dominerar gravvårdar från 1940-70-talet. Genomgående är gravområdena lagda i gräs med en gravrätt framför gravvården. Ett fåtal gravramar finns bevarade, främst i nordväst och sydöst, endast enstaka gravar har grusbeläggningen kvar.

En av kyrkogårdens äldre gravvårdar, från 1931.

Ramomgärdade gravplatser med grässådd (t v) och grus (t h)

4.7 Minneslund och askgravplats

På kyrkogårdens västra del ligger minneslund, naturskönt belägen med berg i dagen och en skogsdunge som avgränsar mot väster. Inom minneslund finns en soffplats och anordnade platser för smyckning med blomstervaser och ljus.

I kv I finns askgravplatser som utgörs av strödda enheter med små gravhällar som omgärdar en smycknings- och planteringsyta.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Minneslunden. Berknallar och skogsdunge i bakgrunden.

Strödda enheter med askgravplatser ordnade runt en smycknings- och planteringsyta.

4.8 Spegeldamm och konstnärlig utsmyckning

På platsen framför gravkapellet finns en rektangulär spegeldamm med fontän i platsgjuten betong med en fris av kalksten. I dammen ligger fyra lilamålade dekorklot.

Norr om minneslunden finns ett arrangemang med klot målade i guld, silver och svart monterade på svartmålade stolpar i olika höjd.

Innanför parkeringsplatsens västra ingång finns en steninstallation av arrangerade stenelement från röjda gravanordningar. Vidare söder om steninstallationen finns tre enheter med bågformade stålställningar med belysning i cirkelformade bäddar av krossgrus.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Spegeldammen framför gravkapellet.

Arrangemang med olikfärgade klot norr om minneslunden.

Steninstallation innanför parkeringsplatsens västra ingång.

De bågformade ställningarna
Steninstallationen skymtar i bakgrunden.

4.9 Klockstapel

Väster om minneslunden står en klockstapel av brunmålat trä och taktäckning av träshingel.

Klockstapeln.

4.10 Gravkapellet

Gravkapellet är beläget mitt på kyrkogården. Byggnaden är uppförd i tegel på en grund av betong. Väggarna är putsade och vitkalkade. Runt huvudporten är väggen rusticerad genom murning och puts. Framför porten ligger ett steg i granit på gjuten betonggrund. Taket och lanterninen är täckt med tjärade furuspån, och högst upp sitter en förgylld plåtkula med ett förgyllt kors. I lanterninen sitter småspröjsade fönster med innerbågar. Ovanför porten sitter ett runt fönster med blyspröjs och färgat glas i en kopparklädd takkupa. Porten är en dubbeldörr i furu som är kopparklädd på utsidan. Tillbyggnaden är försedd med moderna spröjsade träfönster och en lackad pardörr.

Interiört är byggnaden uppdelad i tre rum; den ursprungliga gravkapellets ceremonirum med altare, tillbyggnadens rum med kistkyl och källaren med kistförvaring.

Ceremonirummet har ett golv i kalksten, vitputsade väggar samt ett innertak i trä, vilket är målat i en sorts molnmönster. Taket bärs symboliskt av en kraftig taklist med tandsnittsfris. I rummets södra del finns en sorts rum i rummet i form av en trästruktur som innehåller vindfång och två utrymmen för prästen respektive en garderob. Mellan vindfånget och ceremonirummet sitter en glasad pardörr. Rummet får ljus genom lanterninen och takkupan. Från rummet når man via en ramverkspardörr det bakre, tillbyggda rummet, i vilken väggarna är täckta med vävtapet och golvet består av klinkers. Från det bakre rummet når man även källaren via en spiraltrappa.

Gravkapellets södra fasad

Tillbyggnaden mot norr från 2012.

Mosaikfönster ovanför altaret

5 Kulturhistorisk värdeanalys

5.1 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden

- Kyrkogården är en plats som berör känslomässigt och den har stor betydelse för invånarnas samhörighet och förankring i samhället. Den är en förbindelselänk till äldre generationer och till livet i bygden under det senaste seklet.
- Kyrkogården särskiljer sig från omgivningens gator och bebyggelse. Den har stor betydelse som ett avskilt stilla rum där vardagslivet upphör och man kan möta tillvaron på ett annat sätt.
- Kyrkogårdens äldre gravvårdar är viktiga för kyrkogårdens helhetskaraktär. De förmedlar ett visst tidsdjup och kan genom inskriptioner berätta om livet och verksamheterna i bygden under det senaste seklet.

På kyrkogården finns ett fåtal ursprungliga gravvårdar bevarade. Flera av dem omgärdas av kraftiga stenramar och med gravvårdar av mestadels låga och breda klassicerande modeller i modestare former av ljusa graniter, företrädesvis gråa.

Stort lokalhistoriskt värde har även gravvården (grav nr B 1-5) över makarna Dahl från St Kulltorp. Enligt uppgift var det de som skänkte marken där begravningsplatsen uppfördes. Hustrun dog 1926 och begravdes då på Ödeshög kyrkogård. När begravningsplatsen var färdigställd flyttades hon hit. Lokalhistoriskt värde har även gravvård (grav nr B 8,9) över Engvall som var den första att gravsättas på begravningsplatsen 1928.

5.2 Värdebärande delar att beakta

Ödeshög nya kyrkogård speglar Ödeshög som växande samhälle under 1800-talet. Här liksom i landets övriga städer anlades medvetet gestaltade parkliknande begravningsplatser i randen av tätortsbebyggelsen. Dessa friliggande begravningsplatser gav möjlighet till arkitektoniskt tydliga anläggningar med sammanhängande helhetsutformning utifrån tidens kyrkogårdsideal. Ödeshög nya kyrkogård visar exempel på detta. Viktiga och framträdande karaktärer och strukturer för kyrkogårdsmiljön är:

- Den strama omgärdningen med klippta häckar och det södra grindpartiet i klassicerande form och vita grindstolpar. Grindstolparnas vita puts återkommer vid den östra ingången och på gravkapellets fasad.
- Den ursprungliga kyrkogårdens rektangulära form med rätlinjig symmetrisk planlösning som förstärks av gravkapellets centrala placering där mittaxlarna korsar varandra.
- Den tidstypiska enhetliga yttre trädkransen samt den inre trädkransen. Tillsammans utgör de väsentliga delar i kyrkogårdens symmetriskt uppbyggda planlösning.
- Uppdelningen i två olika huvudkaraktärer inom den ursprungliga kyrkogården där de båda sydliga kvarteren (kv. H och I) utgörs av två häckinramade lummiga lundar och de nordligare kvarteren utgörs av en öppen häckkyrkogård med gravar lagda i enhetliga nordsydliga rader och däremellan mestadels formklippta rygghäckar. Till karaktären har även trippstigar av kalksten utefter gravraderna hört.
- Gravvårdarnas inordning där de mer påkostade gravvårdarna är förlagda utmed kvarterens och kyrkogårdens utkanter. Inne i kvarteren fanns de enklare linjegravarna.

5.3 Kulturhistoriska värden – Gravkapellet

Gravkapellet har ett högt kulturhistoriskt värde utifrån att det är en viktig del i en välbevarad helhetsmiljö tillkommen på 1920-talet. Byggnaden är arkitektoniskt en syntes av 1920-talsklassicism och nationalromantik; byggnaden är omisskännligt från 1920-talet men har historiska referenser till stormaktstidens byggnader, med en portomfattning i form av en rusticerad risalit i puts, spånklätt valmat tak och ett stort, runt blyinfattat fönster mot söder. Dess viktigaste ursprungliga karaktärsdrag är i princip intakta sedan uppförandeåret. Förändringarna som genomfördes i ceremonirummet på 1970-talet har i sig ett kulturhistoriskt värde genom dess anpassade men ändå tidstypiska utformning. Byggnaden har ett stort upplevelsevärde genom dess centrala placering mitt på kyrkogården med dess huvudfasad placerad mot söder så att byggnaden ramar in av en allé från huvudentrén.

Tillbyggnaden tillskrivs inget särskilt kulturhistoriskt värde då de är så pass nyuppfört.

5.4 Värdebärande delar att beakta – Gravkapellet

Exteriör:

- De putsade fasaderna med rusticerade partier.
- Spåntaket.
- Kopparklädd fönsterkupa med runt blyspröjsat fönster.
- Takets form med lanternin.
- Guldklädd kula med kors.
- Kopparklädda entrédörrar.

Interiör:

- Innertakets utformning.
- Kalksensgolv och altare.
- Tidstypiska 1970-talsarmaturer.
- Ljuskronan.
- Mosaikfönster.

7 Referenser

Muntliga källor

Folkungabygdens pastorat

Arkiv

ATA (Antikvarisk-Topografiska arkivet, Stockholm)

Kulturmiljöbild (Riksantikvarieämbetet, www.raa.se)

Fornsök, (Riksantikvarieämbetet, www.raa.se)

Skyddad natur (Naturvårdsverket, www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Litteratur

Ahklou Klintborg, Å. (2001). *Mellan trädkrans och minneslund*. Stad & Land nr 167. Alnarp: Movium

Andreasson, A. (2012). *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv*. Movium

Back, J. (2006). *Ödeshögs begravningsplats – Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering*. Östergötlands länsmuseum: Linköping

Bucht, E. (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land nr 103. Movium

Carlsson, Å. & Hultengren, S. (2007). *Kyrkogården – en Noas ark*. Svenska kyrkan och Naturcentrum AB

Dunér, P & Dunér, H. (2009). *Vård- och Underhållsplan*. Vattentornet Dunér Arkitektkontor: Eksjö

Hansson, H-E., Bielawski, J. & Jönsson, K. (2002). *Vård av gravstenar*. 1. Uppl. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Jonsson, M. (red.) (2009). *Ett levande kulturarv – Kyrkogårdar i Växjö stift*. Publikationer i Växjö stift no 15. Växjö

Natursten: Gravvårdar. (2005). Sveriges stenindustriförbund, Kristianstad

Nilsson, J. (2016). *Praktiska lösningar i Byarum: Skydd för kulturgravar och begravningsblomster*. SKKF Kyrkogården, nr. 2, ss. 25-27

Reijer, P. & Sörensen A-B. (2007). *Tillgängliga gångar på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad & Land nr 170. Alnarp: Movium

Riksantikvarieämbetet, m.fl. (2014). *Fria eller fälla – En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet. (2002). *Vård av gravstenar*. Stockholm

Sandell, A. (2012). *Kyrkogårdshandboken*. Stad & Land nr 182. Alnarp: Movium

Schönbäck, H. (2008). *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Stockholm: Stockholmia förlag

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Unnerbäck, Axel. (2003). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag

Wästberg, P. (m.fl.) (2001). *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm